

ТАРАС ШЕВЧЕНКО ПІД СУДОМ ДРАМАТУРГА

Збірка п'єс лауреатів конкурсу “Коронація слова”¹, попри свого часу гучну церемонію нагородження переможців, що активно висвітлювалася у пресі, цілком могла пройти непоміченою – як з огляду на художній рівень творів, об'єднаних спільною обкладинкою, так і на вельми скромний наклад у 600 примірників (дивно, як розмір тиражу узгоджується зі словами “ми хочемо побачити українську книжку в кожній домашній бібліотеці в Україні”, винесеними в епіграф видання). І нічого аж так страшного в цьому не було б, якби не одна п'єса, присвячена постаті Тараса Шевченка. Вона варта пильнішої уваги. Ні, у жодному разі не йдеться про черговий навкололітературний скандал, як багато хто вже встиг подумати, що за його допомогою свіжоспечений Герострат намагається зробити собі рекламу. Цього разу літературна громадськість ризикує проґавити важливе художнє явище, хоча в наших реаліях це радше норма, аніж виняток, коли суперечки точаться щодо маловартісних видань і надуманих питань замість звернення уваги на цікаві твори.

П'єса Станіслава Росовецького (ім'я добре знане в літературознавстві та фольклористиці) “Шевченко під судом” (2004, 2007) виламується з усталених у вітчизняному письменстві канонів. По-перше, ідеться про своєрідну “велику традицію” змалювання постаті Шевченка в художній літературі. Однак драматургічних творів було не так уже й багато – не втомлюватиму нудними переліками хоча б тому, що більшість (не всі!) не мали художньої цінності навіть на час своєї появи, згадаю лише симптоматичний збірник “І мене в сім'ї великій... Твори українських радянських драматургів, присвячені життю і діяльності Т. Г. Шевченка” (К., 1961). Помітну спробу частково подолати радянські стереотипи художньої шевченкіани здійснив Юрій Щербак, п'єса якого “Стіна” (1983) й досі з успіхом іде на сцені одного зі столичних театрів. С. Росовецький відверто зігнував будь-які традиції – чи то радянської, чи то оновленої української художньої шевченкіани.

По-друге, як відомо, драматургія має свої специфічні закони та вимоги – непосильні для аматорів, чим і пояснюється нечисленність п'єс у сучасному письменстві, особливо вартісних. Що ж до відтворення постаті Шевченка у драмі, то в цьому випадку автори зазвичай забували про видовищність твору, його гостроконфліктність, динамічність діалогів тощо на користь ідеологічної витриманості чи “правильному” пафосові. “Шевченко під судом” тримає в напрузі до самого фіналу, коли неочікувана розв'язка – своєрідна родзинка п'єси – якщо не шокує глядача, то принаймні дивує. Важливо, що автор потурбувався про сприйняття твору саме глядачем – як вистави, а не п'єси для читання, драматичної поеми. Продумані декорації, сценічні костюми, мізансцени – усе це говорить про необхідність світла рампи для належного поцінування художнього задуму драматурга.

По-третє – найнесподіваніше – у п'єсі С. Росовецького не знайдемо звичної хрестоматійної чи бодай відомої освіченій людині канви життя і творчості поета – зовсім навпаки: оригінальний сюжет дав змогу авторові наситити твір абсолютно незваними фактами з часів Шевченкової сучасності, увести численних дійових осіб – Миколу І, Ф. Булгарина, Й. Сенковського, О. Бенкендорфа, Л. Дубельта, власниці борделю мадам Гільде, Ликери Полусмак та інших, які своїм колоритом, самовикривальними чи самохарактеристичними заявами,

¹ *Росовецький С. Шевченко під судом // “Коронація слова”*: Збірка п'єс лауреатів конкурсу 2006 та 2007 років. – К.: Нора-Друк, 2008. – 440 с.

як це й має бути у драмі, відтіняють Головуючого на суді. Саме ерудиція драматурга, його вміння доречно вкласти до вуст дійових осіб пікантну історію чи скандальну плітку, переконаний, забезпечать майбутній виставі неабияку глядацьку популярність. Хоча хто ризикне цю п'єсу поставити?

Не знайдемо у творі вже звичного, чи навіть незвичного, образу Тараса Шевченка. Власне, поета як такого нібито й немає – замість нього Опудало, яке “на деякі репліки дійових осіб відповідає жестами”. Пародійний суд над Шевченком дає можливість поступово відкривати ті чи ті епізоди з поетового життя з погляду його прихильників і ненависників; зображення деяких із них, як на сучасний смак, скажімо так, доволі терпке, а можливо, й образливе для непідготовленого Шевченкового шанувальника. Не останнього значення тут, звісно, набуває художній домисел, що ґрунтується, проте, на вірогідних фактах і достовірних джерелах. Та й не випадково автор навдивовижу точно визначив жанр власного витвору як *трагіфарс*. Попри комічність низки сцен, перед нами розігрується жорстокий фарс: автор кпить над своїми дійовими особами, над глядачем – його заклішованим сприйняттям Шевченка, зашкарублістю мислення, нав'язливою ритуальністю пошанування. Недвозначно зображено фальш і брехливість, натяком подано те істинне, що, на думку драматурга, мусить бути доміантним у нашому розумінні Шевченкових творів, його біографії, – вирішувати, звісно, читачеві. Утім із певністю можна сказати: ця п'єса вже потрапила, скажімо так, до сачка шевченкознавців і незабаром буде пришпилена, як метелик під склом, до колекції творів про Шевченка. С. Росовецький у привабливій обгортці легкого читва (чи то пак видовища) підкидає для роздумів непрости питання, на які, мабуть, годі відповісти в художньому творі. Та й чи маємо на них відповідь?

Отримано 08.06.2010 р.

м. Київ

Передплачуйте

СЛОВО *i* ЧАС

– *єдиний академічний*

літературознавчий журнал

про українську та світову літературу.

Передплатний індекс – 74423.

Електронний варіант

на Web-сторінці за адресою:

www.slovoichas.in.ua

